

С.В. Зуденкова

Херсонський державний університет,

zudenkova.kateryna@ukr.net

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Шкільною програмою з географії передбачено знану кількість уроків, на яких можливо чи необхідно використовувати місцевий матеріал [1]. Краєзнавчий матеріал – найкраще унаочнення під час вивчення багатьох тем шкільного курсу фізичної географії. Завдяки його використанню активізується пізнавальна діяльність учнів, виховується любов до свого краю. Та особливо велике значення має застосування краєзнавчого матеріалу у середніх класах, оскільки він конкретизує найскладніші природні закономірності, взаємозв'язки і взаємозалежність між компонентами природних комплексів, вивчати які діти починають у початковому курсі географії [2].

Зокрема, можна запропонувати декілька загальних підходів щодо використання краєзнавчого матеріалу під час вивчення окремих тем і розділів шкільної географії. Важливо пам'ятати, що краєзнавчий матеріал можна представляти як в процесі проведення екскурсій, так і користуватись ресурсами шкільного краєзнавчого кабінету, музею, гуртка. Так, наприклад, під час екскурсії на обривистому березі річки учитель показує гірські породи, звертає увагу на горизонтальне залягання пластів. Учні замальовують їх у зошитах, вимірюють і записують потужність. Удома вони будують стратиграфічну колонку. При цьому пояснюється залежність залягання порід від форми місцевості, формується уявлення про форми поверхні, рельєф.

Під час вивчення теми «Літосфера» пояснюються особливості рельєфу і гірських порід нашої місцевості. Учні вивчають гірські породи, зібрані на екскурсії та з краєзнавчого музею школи. На кожній парті в класі можуть бути представлені пісок, глина, пісковик, сланець, вапняк. Діти порівнюють осадові й магматичні породи і самостійно роблять висновок.

В процесі краєзнавчих зіставлень доцільно широко використовувати Атлас Херсонщини [3], створений силами усіх краєзнавців за матеріалами екскурсій, туристських походів та спостережень фенологічних і за погодою. Так, під час опрацювання теми «Води суходолу» в 6-му класі за картою атласу учні визначають і називають річки, озера, ставки, розташовані на території нашого району. Характеризується річка Дніпро як найбільша у цій місцевості. Розповідаючи про живлення і режим річки, учитель звертає увагу на роль лісів у формуванні її водних запасів та приток.

Великі можливості використання краєзнавчого матеріалу під час вивчення атмосфери в початковому курсі фізичної географії та в наступних. Доцільні питання: Чому мало або багато опадів? Чому високі або низькі температури? Відповісти на ці запитання учні можуть, розуміючи взаємозв'язки і залежності, що існують в атмосфері. Тому у школі ведеться спостереження за погодою. При вивченні теми «Клімат

України» всі ці матеріали використовуються на уроках. Насамперед пояснюються фактори, які формують клімат рідної місцевості. Всі матеріали про місцевий клімат учні коротко записують у зошити. Щоб вони добре зрозуміли і засвоїли закономірності у формуванні клімату, доцільно щоразу, як змінюється погода або відбувається інше атмосферне явище, пояснювати причини. Розуміючи їх, учні починають самі спостерігати, цікавитися, робити висновки, стають допитливими.

Під час вивчення ґрунтів звертається увага на ґрунтоутворюючі фактори. Учні підводяться до висновку, що ґрунт є продуктом взаємодії компонентів природи. На монолітах ґрунтів з краєзнавчого гуртка школи легко пояснити, який ґрунт родючіший, чим це зумовлено. Продовжується вивчення ґрунтів під час польових робіт. Учні розглядають ґрунт, беруть його у долоні, визначають структурність, довідуються про сівозміну на полі, утворення, обробіток, урожайність і рекордні врожаї культур. До практичної роботи в польових умовах вони ставляться дуже серйозно і відповідально. Таким чином, у дітей виховується почуття господаря рідної землі, відповідальності за збереження і примноження її багатств.

Невіддільне вивчення рослинності і тваринного світу в усіх шкільних курсах географії від ознайомлення з природою свого краю. На карті «Рослинність Херсонщини» виділені всі ділянки лісів, лук. Крім того, тут вміщено довідковий матеріал про всі породи дерев, кущів, трав, які ростуть на території району, а на карті «Тваринний світ Херсонщини» нанесені всі звірі краю. Зберігається і поповнюється гербарій рослин, малюнки та фотографії тварин. Розповідаючи про четвертинне зледеніння, учитель наголошує на його сприяттві розвитку лісів, лучної рослинності. Якщо розповідь ведеться на луці або в гаю, якщо разом з учителем діти садять дерева, кущі, квіти, огорожать мурашник, вони не зможуть залишитися байдужими споглядачами, їхні знання втілюватимуться в життя.

Розуміння природних закономірностей, взаємозв'язків, залежностей між компонентами природи нерозривно пов'язане з розумінням наслідків, до яких може призвести порушення рівноваги в природі, та шляхів його попередження. Отже, використання краєзнавчого матеріалу на уроках географії – це не лише запорука поліпшення освітнього процесу, а й один із шляхів морального виховання дітей та підготовки їх до самостійного життя.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/serednya/derzh-standart/post_derzh_stan.doc
2. Козак Б.І. Використання краєзнавчого принципу у формуванні основних компетентностей учнів / Б.І. Козак // Географія. – 2008. – № 4. – С. 58.
3. Херсонська область. Географічний атлас. Серія «Моя мала Батьківщина» – К.: Вид-во «Мапа», 2005 р. – 20 с.